

انتقال پیام عصبی

- یادآوری: گفتیم پتانسیل عمل در طول یاخته عصبی از یک نقطه به نقطه‌ی دیگر از همان یاخته منتقل می‌شود. به این اتفاق می‌گن هدایت پیام عصبی.
- ✓ حالا می‌خواهیم انتقال پیام عصبی را بگیریم. منظور از انتقال پیام عصبی این است که پتانسیل عمل (پیام عصبی) از یک یاخته عصبی به یاخته دیگر (عصبی و غیرعصبی) منتقل شود.
  - ✓ یاخته‌های عصبی به یکدیگر نچسبیده‌اند و با یکدیگر ارتباط ویژه‌ای به نام سیناپس ایجاد می‌کنند.
  - ✓ مواد لازم برای انتقال پیام عصبی:

- ۱ یاخته (عصبی) پیش سیناپسی   ۲ یاخته پس سیناپسی   ۳ سیناپس   ۴ انتقال دهنده‌های عصبی
- ۱ یاخته (عصبی) پیش سیناپسی

یاخته عصبی که پیام عصبی را به یاخته بعدی انتقال می‌دهد. بهش می‌گن، یاخته پیش سیناپسی.

نکته: همیشه، همه‌جا و در هر شرایطی، قطعاً یاخته پیش سیناپسی یاخته عصبی است و ویژگی همه یاخته‌های عصبی را دارد.

مشخصات یاخته پیش سیناپسی (که حتماً نوروئ است) موارد زیر می‌باشد:

- a_ هدایت پیام عصبی تا پایانه‌ی آکسون   b- تولید و ذخیره انتقال دهنده‌ی عصبی   c- داشتن پایانه‌ی آکسون

نکته: انتقال دهنده‌ی عصبی طی فرآیند برون رانی ترشح می‌شود. مواظب باشید یاخته‌های عصبی که تولیدکننده‌ی هورمون هستند، نمی‌توانند انتقال دهنده عصبی ترشح کنند.

d- تبدیل اثر محرک به پیام عصبی

نکته: درون پایه‌ی آکسون یاخته پیش سیناپسی انتقال دهنده‌ی عصبی ذخیره می‌شود.

نکته: به طور کلی یاخته عصبی حسی، یاخته عصبی رابط و یاخته عصبی حرکتی می‌توانند یاخته پس سیناپسی یا پیش سیناپسی باشند.

ترکیب: درون شبکه‌ی چشم انسان، یاخته‌های عصبی تشکیل دهنده‌ی عصب بینایی (یاخته عصبی حسی) با یاخته پیش سیناپسی تشکیل سیناپس می‌دهند و نقش یاخته پس سیناپسی دارند.

نکته: یاخته عصبی پیش سیناپسی می‌تواند با دندریت، جسم یاخته‌ای و آکسون یاخته عصبی پس سیناپسی، سیناپس تشکیل دهد.

۲ یاخته پس سیناپسی

- ✓ یاخته پس سیناپسی، یاخته‌ای است که برای انتقال دهنده‌ی عصبی دارای گیرنده است و پیام عصبی توسط انتقال دهنده‌ی عصبی به آن منتقل می‌شود.
- یاخته عصبی، یاخته‌های ماهیچه‌ای و غده‌ها می‌توانند یاخته پس سیناپسی باشند.

ویژگی کلی همه‌ی یاخته‌های پس سیناپسی:

a- در غشای پلاسمایی آن‌ها برای انتقال دهنده‌ی عصبی گیرنده وجود دارد.

b- در مجاورت پایانه‌ی آکسون یاخته عصبی پیش سیناپسی قرار دارند.

c- بین یاخته پس سیناپسی و پایانه‌ی آکسون یاخته عصبی پیش سیناپسی فضای خالی و مایع بین یاخته‌ی وجود دارد.

d- همگی توانایی دریافت و هدایت پیام عصبی دارند.

۱- سه نوع یاخته‌ی ماهیچه‌ای در بدن آدم‌ها وجود دارد:

- a- ماهیچه‌ی صاف   b- ماهیچه‌ی اسکلتی   c- ماهیچه‌ی قلبی

✓ همه‌ی موارد بالا با نیاخته عصبی حرکتی سیناپس تشکیل می‌دهند و نقش یاخته پس سیناپسی دارند.

تذکر: موارد a, b, c هیچ‌گاه نمی‌توانند نقش یاخته پیش سیناپسی داشته باشند. چون یاخته عصبی نیستند.

۲- به طور کلی در بدن انسان‌ها دو نوع غده وجود دارد:

- a- غده‌ی درون‌ریز   b- غده‌ی برون‌ریز

موارد a, b نیز مانند ماهیچه‌ها فقط با یاخته عصبی حرکتی سیناپس تشکیل می‌دهند و فقط نقش یاخته پس سیناپسی دارند.

تذکر: موارد a, b مانند ماهیچه‌ها هیچ‌گاه نمی‌توانند نقش یاخته پیش سیناپسی داشته باشند.

نکته: موارد ۱ و ۲ قطعاً برای انتقال دهنده‌های عصبی که توسط یاخته عصبی حرکتی ساخته می‌شوند دارای گیرنده‌ی پروتئینی هستند.

۳ سیناپس (همایه)

- ✓ محلی را که در آن یک یاخته عصبی با یاخته دیگر ارتباط برقرار می‌کند، سیناپس (همایه) می‌نامند.
- در سیناپس‌ها، یاخته عصبی به یاخته دیگر نمی‌چسبد، بلکه بین پایانه‌ی یک آکسون (یاخته پیش سیناپسی) و یاخته دریافت کننده (یاخته پس سیناپسی)، فاصله‌ی کمی وجود دارد که به آن فضای سیناپسی می‌گویند.
- ✓ به طور کلی در سیناپس قسمت انتهایی غشای پایانه‌ی آکسون (مربوط به یاخته پیش سیناپسی) غشای یاخته پس سیناپسی (نورون یا غده یا ماهیچه) و فضای سیناپسی وجود دارد.

نکته: فضای بین پایانه‌ی آکسون یاخته عصبی پیش سیناپسی و یاخته پس سیناپسی (فضای سیناپسی) توسط مایع بین یاخته‌ی پر شده است و جز محیط داخلی می‌باشد.

نکته: در بخشی از غشای پلاسمایی یاخته پس سیناپسی که در فضای سیناپسی قرار دارد، تعداد زیادی گیرنده‌های انتقال دهنده عصبی وجود دارد.

نکته: سیناپس محلی است که در آن پیام عصبی که ماهیت الکتریکی دارد به پیام شیمیایی تبدیل می‌شود.

۴ انتقال دهنده‌های عصبی

- ✓ در سطح کتاب درسی باید بدانید که انتقال دهنده‌های عصبی مولکول‌های شیمیایی‌اند که پیام عصبی (که ماهیت الکتریکی دارد) به یاخته پس سیناپسی منتقل می‌کنند.

در مورد انتقال دهنده‌های عصبی مطالب زیر را نوشتیم:

- a-** در جسم یاخته‌ای یاخته عصبی پیش سیناپسی ساخته می‌شوند.
  - b-** درون وزیکول‌هایی در پایانه‌ی آکسون ذخیره هستند.
  - c-** طی فرآیند برون رانی از پایانه‌ی آکسون به مایع میان بافتی ریخته می‌شوند.
- ترکیب:** برای وقوع فرآیند برون رانی وجود یون کلسیم و انرژی زیستی (ATP) ضروری است.
- نکته:** طی فرآیند برون رانی انتقال دهنده‌های عصبی، بر وسعت غشای پلاسمایی پایانه‌ی آکسون یاخته عصبی پیش سیناپسی افزوده می‌شود.

ترکیب: مایع میان بافتی جزء محیط داخلی بوده و منشاء خونی دارد ولی جزء خون نیست.

تذکر مهم: انتقال دهنده‌های عصبی هیچ‌گاه وارد جریان خون نمی‌شوند.

d- فضای سیناپسی (مایع بین یاخته‌ی یا مایع میان بافتی) را طی می‌کنند.

e- به گیرنده‌های خود در غشای پلاسمایی یاخته پس سیناپسی (در سیناپس) متصل می‌شوند.

f- این اتصال قطعاً پتانسیل الکتریکی یاخته پس سیناپسی را تغییر می‌دهد.

تذکر: انتقال دهنده‌های عصبی توانایی عبور از غشای پلاسمایی یاخته پس سیناپسی ندارند و وارد یاخته پس سیناپسی نمی‌شوند.

نکته: انتقال دهنده‌های عصبی چون وارد جریان خون نمی‌شوند پس جریان خون در انتقال آن هیچ نقش مستقیمی ندارد.

g- ناقل‌های عصبی درون فضای سیناپسی عمر کوتاهی دارند و زود محو می‌شوند.

h- تخلیه ناقل‌های عصبی از فضای سیناپسی به دو روش امکان پذیر است :

۱: جذب دوباره ناقل به یاخته پیش سیناپسی

۲: تجزیه ناقل عصبی توسط آنزیم

i- تغییر در میزان طبیعی ناقل‌های عصبی منجر به بیماری و اختلال در کار دستگاه عصبی می‌شود. (بیماری‌هایی همچون آلزایمر و پارکینسون)

ترکیب: انتقال دهنده‌های عصبی برخلاف هورمون‌ها عمل سریع دارند اما مدت اثر آن‌ها کوتاه است.

نکته: همه‌ی انتقال دهنده‌های عصبی در پایانه‌ی آکسون ذخیره می‌شوند.

نکته: آن دسته از انتقال دهنده‌های عصبی که توسط جسم یاخته‌ای ساخته می‌شوند؛ توسط آکسون به پایانه‌ی آکسونی حمل می‌شوند.

ترکیب: هورمون‌هایی که توسط یاخته عصبی ساخته می‌شوند (اکسی توسین، ضد اداری، مهارکننده و آزاد کننده) وارد جریان خون می‌شوند و ناقل پیام عصبی نیستند.

۵ مراحل انتقال پیام عصبی

از اول تا آخرین مرحله که پیام عصبی از یاخته پیش سیناپسی به یاخته پس سیناپسی منتقل می‌شود، اتفاقات زیر رخ می‌دهد:

- ۱- پیام عصبی (که ماهیت الکتریکی دارد) به پایانه‌ی آکسون می‌رسد.
- ۲- وزیکول‌های حاوی انتقال دهنده‌ی عصبی به غشای پلاسمایی پایانه‌ی آکسون متصل می‌شوند.
نکته: انتقال دهنده‌های عصبی قبلاً ساخته شده و درون وزیکول‌هایی در پایانه‌ی آکسون ذخیره شده‌اند.
- ۱- غشای پلاسمایی وزیکول حاوی انتقال دهنده، با غشای پلاسمایی در پایانه‌ی آکسون ادغام می‌شود و ناقل‌های عصبی به فضای سیناپسی ترشح می‌شود.
نکته: فرآیند خروج انتقال دهنده‌های عصبی از نوع برون رانی (یون کلسیم + مصرف ATP) است.
- ۲- ناقل‌های عصبی (همان انتقال دهنده‌های عصبی) از فضای سیناپسی (نه خون) عبور کرده و خود را به یاخته پس سیناپسی می‌رسانند.
نکته: انتقال دهنده‌های عصبی بدون دخالت جریان خون به یاخته پس سیناپسی می‌رسند.
- ۳- ناقل‌های عصبی به گیرنده‌های خود (که پروتئین‌اند) در غشای پلاسمایی یاخته پس سیناپسی متصل می‌شوند.
- ۴- پس از این اتصال اختلاف پتانسیل یاخته پس سیناپسی تغییر می‌کند. (حتماً این اتفاق رخ می‌دهد)
- ۵- یاخته پس سیناپسی مهار یا تحریک می‌شود (یکی از این دو حالت رخ می‌دهد نه هر دو).
نکته: انتقال پیام عصبی یک طرفه و از یاخته پیش سیناپسی به طرف یاخته پس سیناپسی است.

بیشتر بدانید

وقتی پیام عصبی به پایانه‌ی آکسون می‌رسد ممکن است کلی اتفاق سرش بیاید:

- (a) ممکن است به یاخته پس سیناپسی منتقل شود.
- (b) ممکن است در مسیر انتقال خود از یکیاخته عصبی به یاخته دیگر متوقف شود.
نکته: اگر حالت b رخ دهد دیگر انتقال دهنده‌ی عصبی آزاد نمی‌شود و پتانسیل یاخته پس سیناپسی تغییر نمی‌کند.

۶ گیرنده‌ی انتقال دهنده‌ی عصبی و چند تا چیز دیگر

- a- غشای پلاسمایی یاخته پس سیناپسی دارای تعداد زیادی گیرنده است.
  - b- بخشی از گیرنده از غشای یاخته به درون فضای سیناپسی بیرون زده است.
  - c- در بخشی از گیرنده که از غشای یاخته به درون فضای سیناپسی بیرون زده است نوع خاصی از انتقال دهنده‌ی عصبی جایگاه اتصال دارد و قالبی شکل است و با انتقال دهنده‌ی عصبی جفت و جور می‌شود (یعنی رابطه‌ی مکملی برقرار می‌کند)
  - d- بخش دیگر گیرنده از عرض غشای پلاسمایی (در محل سیناپس) عبور می‌کند و به درون یاخته پس سیناپسی راه می‌یابد.
  - e- پس از اتصال انتقال دهنده‌ی عصبی به گیرنده، گیرنده باز شده و ساختار کانالی تشکیل می‌دهد.
- چند نکته در مورد گیرنده‌ی ناقل‌های عصبی
- a- گیرنده‌های ناقل‌های عصبی اختصاصی عمل می‌کنند.
  - b- جنس گیرنده‌ها پروتئینی است و توسط یاخته پس سیناپسی ساخته می‌شوند.
  - c- اگر انتقال دهنده‌ی عصبی مهارتی به گیرنده متصل شود، گیرنده ساختار کانالی ایجاد کرده و باعث خروج یون پتاسیم از یاخته می‌شود و اختلاف پتانسیل یاخته را منفی‌تر می‌کند و تحریک پذیری یاخته کاهش می‌یابد.
  - d- اگر انتقال دهنده‌ی عصبی تحریکی به گیرنده متصل شود، گیرنده ساختار کانالی ایجاد کرده و باعث ورود یون سدیم به درون یاخته می‌شود. در این حالت اختلاف پتانسیل یاخته کاهش یافته و از میزان منفی بودن آن کم‌تر می‌شود. و تحریک پذیری یاخته افزایش می‌یابد.
  - e- در بخش سیناپس، در غشای پلاسمایی پایانه‌ی آکسون یاخته پیش سیناپسی برای ناقل‌های عصبی گیرنده وجود ندارد.
  - f- ناقل‌های عصبی پیام را به صورت یک طرفه از یاخته عصبی پیش سیناپسی به یاخته پس سیناپسی انتقال می‌دهند.
- نکته: پایانه‌های آکسون یک یاخته عصبی می‌تواند با چندین یاخته ایجاد سیناپس کند.
- گفتیم که مکانیسم خروج انتقال دهنده‌ی عصبی از پایانه‌ی آکسون، برون رانی است. به دلیل ترکیبی بودن کنکور شما هم ترکیبی باشید.

همه‌ی برون رانی‌های کتاب درسی:

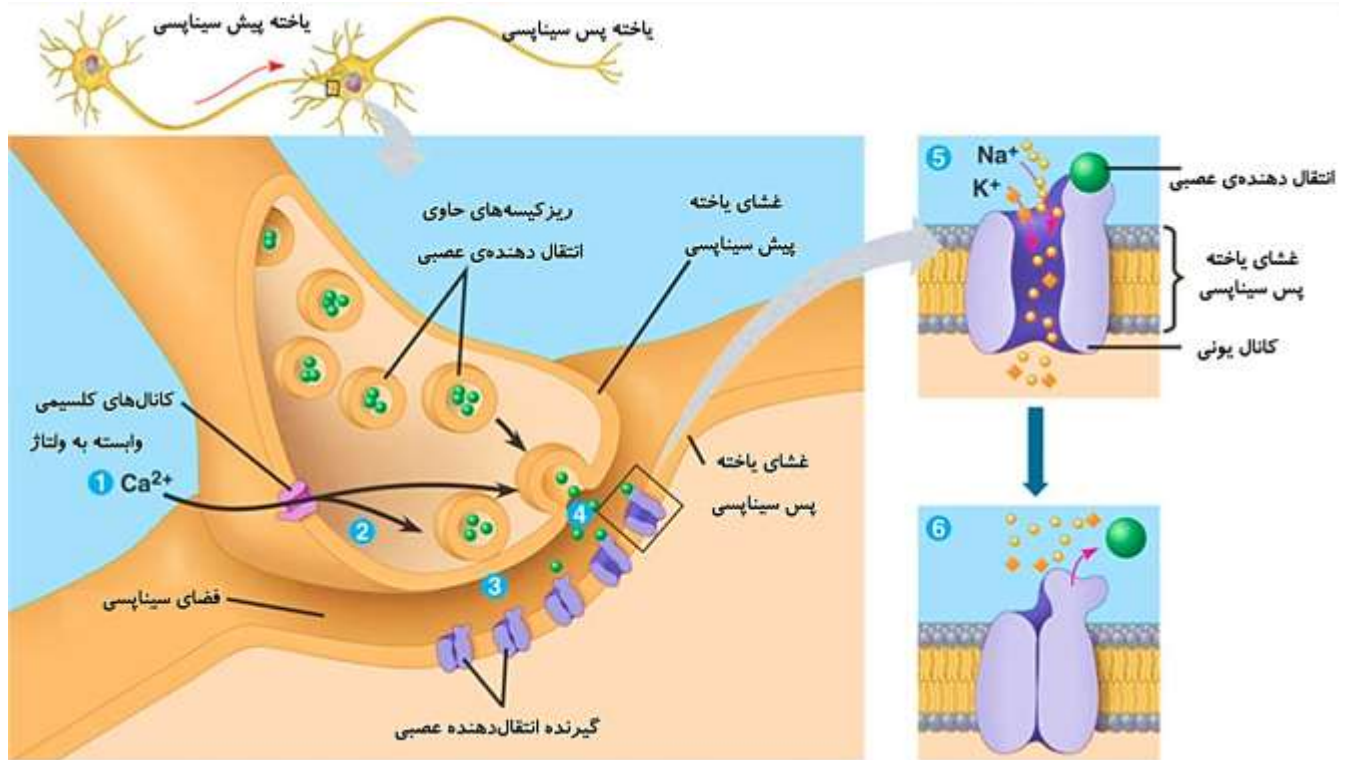
a- خروج پادتن از یاخته پادتن‌ساز b- خروج هیستامین و هیپارین از ماستوسیت‌ها و بازوفیل‌ها

c- خروج هورمون‌های پروتئینی از یاخته سازنده

مثال: اکسی‌تونین، ضد ادراری، کلسی‌تونین، هورمون‌های هیپوفیز پیشین و ...

d- خروج مواد دفعی درشت از آمیب و فاگوسیت‌ها (ماکروفاژها و نوتروفیل)

e- خروج پروتئین مکمل، اینترفرون از یاخته سازنده. f- خروج مواد ضد انگلی از ائوزینوفیل‌ها

لیموترش